

Het nemen van een opvoedingsbesluit: wat werkt?

Willeke Daamen

Colofon

Heeft u vragen naar aanleiding van deze publicatie?
Neem dan gerust contact met ons op.

Nederlands Jeugdinstituut

Postbus 19221, 3501 DE Utrecht
Telefoon: (030) 230 63 44
www.nji.nl/pleegzorg

Stichting Kinderpostzegels Nederland

Schipholweg 97
2316 XA Leiden
Telefoon: (071) 525 98 00
www.kinderpostzegels.nl

Auteurs

Willeke Daamen
Utrecht, augustus 2014

Fotografie

Martine Hoving

Inleiding

De plaatsing van een pleegkind in een pleeggezin heeft in eerste instantie een tijdelijk karakter. Er wordt onderzocht of het pleegkind weer terug kan naar zijn eigen gezin. Het is aan de hulpverleners om deze afweging te maken. Zij onderzoeken of het pleegkind terug kan naar huis, naar een ander pleeggezin moet of dat de plaatsing een permanent karakter krijgt. Het besluit hierover heet een opvoedingsbesluit.

Het is nooit met 100% zekerheid vast te stellen of een kind beter af is in een pleeggezin of thuis bij zijn eigen ouders. Het is daarnaast een gewichtig besluit; de beslissing is levensbepalend voor het pleegkind en zijn ouders. De complexiteit van dit besluit kan er toe leiden dat het nemen van een beslissing wordt uitgesteld. Dit heeft tot gevolg dat ouders en hun kinderen langdurig in onzekerheid verkeren (Choy & Schulze, 2009). Uit onderzoek blijkt dat deze onzekerheid schadelijk is voor de ontwikkeling van het kind (Weterings, Bloemberg, Pruijs & Pool, 1998).

Het nemen van een opvoedingsbesluit is een ingewikkeld proces waar vele factoren op van invloed zijn. Voor het welzijn van ouders, pleegkinderen en pleegouders is het van belang dat er wel zo snel als mogelijk een besluit wordt genomen. Deze review geeft inzicht in de factoren die van invloed zijn op het besluit tot terugplaatsing, geeft een overzicht van manieren waarop het opvoedingsbesluit genomen kan worden en geeft richtlijnen voor de termijn waarbinnen het besluit genomen moet worden.

Dit artikel is gebaseerd op een literatuursearch die is uitgevoerd door de Universiteit Leiden (zie bijlage 1). Tevens is de kennis uit de Richtlijn Pleegzorg (De Baat, Van den Bergh, De Lange, 2014) benut, zodat beide documenten zo goed mogelijk op elkaar aansluiten. Deze review kan gezien worden als een specifiekere en afgebakende weergave van de richtlijn.

Juridisch kader

Pleegzorg kan vanuit twee verschillende kaders worden uitgevoerd: vrijwillig en gedwongen. Bij vrijwillige pleegzorg staan ouders achter de plaatsing van het kind in een pleeggezin. Bij gedwongen pleegzorg staan ouders hier niet achter en is de plaatsing opgelegd door de rechter. De rechter komt tot dit besluit wanneer de veiligheid en ontwikkeling van het kind in het geding is. Bij gedwongen pleegzorg kan het zijn dat het gezag van ouders over hun kind door de rechter is beperkt. Bij een gedwongen plaatsing is naast de pleegzorgbegeleider altijd een (gezins)voogd betrokken. Bij het nemen van een opvoedingsbesluit is het kader waarin pleegzorgplaatsing wordt uitgevoerd van belang. Bij een vrijwillige plaatsing hebben ouders het gezag en nemen zij de beslissingen over het kind. Zij moeten dus altijd instemmen met het opvoedingsbesluit. Een opvoedingsbesluit dat hulpverleners nemen, kan door de ouders niet geaccepteerd en gevolgd worden. Bij een gedwongen plaatsing adviseert de pleegzorgbegeleider de jeugdbeschermer over de besluitvorming met betrekking tot het opvoedingsbesluit. Vervolgens verzoekt de jeugdbeschermer de Raad voor de Kinderbescherming om dit voorgenomen besluit te toetsen dan wel te onderzoeken. Afhankelijk van het wettelijk kader wordt een voorgesteld besluit voorgelegd aan de kinderrechter. De beschikking van de kinderrechter is in gedwongen kader bepalend voor de termijn waarbinnen het opvoedingsbesluit moet worden genomen.

In het pleegzorgtraject is de gezinsvoogd verantwoordelijk voor de ondersteuning en begeleiding van het kind in relatie tot zijn ouders. De gezinsvoogd houdt de veiligheid en ontwikkeling van het kind in de gaten en schakelt ondersteuning voor het kind of zijn ouders in indien dit nodig is.

De pleegzorgbegeleider draagt zorg voor de begeleiding van pleegouders en kinderen. De begeleider bewaakt de balans tussen draagkracht en draaglast en zet extra ondersteuning wanneer dit nodig is. In het gedwongen kader gebeurt dit in samenspraak met de gezinsvoogd (Jeugdzorg Nederland, 2014).

Factoren die van invloed zijn op een terugplaatsing

Het terugplaatsen van kinderen in hun eigen gezin blijkt niet altijd succesvol te zijn. Er zijn een aantal onderzoeken gedaan naar het slagingspercentage van de terugplaatsingen. Hieruit blijkt dat een kwart tot een derde van de terugplaatsingen mislukt (Dankaart, 2011; Kimberlin, Anthony & Austin, 2009; Moen, 2011; Terling, 1999; Vanderfaeillie & Van Holen, 2010; Wells & Guo, 1999; Wulczyn, 2004;). Uit onderzoek van Dankaart (2011) blijken voornamelijk ouder- en gezinsfactoren (zoals armoede, huisvesting, verslaving) samen te hangen met het afbreken van de terugplaatsing, kindfactoren blijken een beperkte rol te spelen.

In het besluit om over te gaan op een terugplaatsing spelen verschillende factoren een rol. Zo concludeert de Gezinsraad (2001) dat bij een terugplaatsing de wens van ouders om het kind weer zelf op te voeden vaak een grotere rol speelt dan de ontwikkeling van het pleegkind.

Het besluit tot terugplaatsing kent volgens Wulczyn (2004) een viertal hoofdfactoren waarmee rekening wordt gehouden:

- a) de betrokkenheid van ouders gedurende de uithuisplaatsing en mate van waarin zij actief gewerkt hebben aan de gestelde voorwaarden;
- b) de mate waarin de onveiligheid voldoende is weggenomen;
- c) het verloop van de bezoekcontacten gedurende de uithuisplaatsing;
- d) en de wens van het kind t.a.v. zijn verblijfplaats.

Naast deze factoren die van invloed zijn op de besluitvorming, zijn er ook factoren bekend die de kans op een terugplaatsing verkleinen:

- *Duur en stabiliteit van de plaatsing*; hoe langer een kind uit huis is geplaatst hoe kleiner de kans wordt op een terugplaatsing (Van den Bergh & Weterings, 2010). Daarnaast blijkt ook de stabiliteit van invloed te zijn: hoe stabiel hoe groter de kans op terugplaatsing (Akin, 2011; Biehal, 2007; Kimberlin et al., 2009). Tot slot blijkt dat bij een netwerkplaatsing de kans op een terugplaatsing ook groter is (Frame, Berrick & Brodowski, 2000).
- *Ouderfactoren*; aanwezigheid van meervoudige problematiek in het gezin, een ambivalente houding ten aanzien van de terugplaatsing vanuit ouders (Wulczyn, 2004), drugsgebruik, chronische psychische problemen en één-ouderschap verkleinen de kans op een terugplaatsing (Dankaart, 2011).
- *Kindfactoren*; gezondheidsproblemen en/of handicaps, emotionele en gedragsproblemen verkleinen de kans op een terugplaatsing. Ook de leeftijd van het pleegkind speelt een rol (Akin, 2011; Berrick, Cohen & Anthony, 2011; Biehal, 2006). Bij jonge pleegkinderen en oudere pleegkinderen (jongeren) is de kans kleiner op een terugplaatsing dan bij pleegkinderen van basisschoolleeftijd (Berrick et al., 2011; Biehal, 2006).
- *Kenmerken van het gezin*; hoe meer gezinsproblemen als armoede en problemen bij ouders, hoe kleiner de kans op een terugplaatsing. Daarnaast blijkt ook de grootte van het gezin van invloed te zijn: hoe groter het gezin hoe kleiner de kans op terugplaatsing (Barth, Weigensberg, Fisher, Fetrow & Green, 2007).
- *Achtergrond van de plaatsing*; pleegkinderen die in de pleegzorg terecht zijn gekomen door fysieke mishandeling, seksueel misbruik of verwaarlozing maken minder kans op een

terugplaatsing (Biehal, 2007). Bij verwaarlozing is deze kans het kleinst (Biehal, 2007; Shaw, 2010; Taussig, Clyman, Landsverk, 2001).

In de richtlijn Uithuisplaatsing is ook aandacht besteed aan het terugplaatsen van kinderen naar hun ouders. In de richtlijn is een overzicht gemaakt van risico- en beschermende factoren die van invloed zijn op het succes van de terugplaatsing (Bartelink, Ten Berge, Van den Bosch, Kamphuis, Koning, Meijer, Meuwissen, et al.). Deze factoren staan in tabel 1.1. weergegeven.

	Risicofactoren	Beschermende factoren
Kind	Slechte psychische gezondheid ^{1,2}	Emotionele veerkracht ¹ : <ul style="list-style-type: none"> • Sterke interne locus of control (gevoel zelf controle over een situatie te kunnen uitoefenen) • Gevoel van verbondenheid
	Gedragsproblemen ^{1,2}	Goede sociale vaardigheden in omgang met leeftijdgenoten en volwassenen ¹
	Zeer jonge kinderen of (pre) adolescenten ¹	Vrouwelijke adolescenten ¹
	Slechte gezondheid ¹	
Gezin	Slechte psychische gezondheid ^{1,2}	Afname van depressieve klachten bij de ouders ¹
	Slechte opvoedingsvaardigheden ^{1,2}	Toegenomen vertrouwen in opvoedingsvaardigheden ¹
	Gebrek aan sociale ondersteuning ^{1,2}	Ondersteuning vanuit familie of vrienden ^{1,2}
	Ongeschikte woonruimte ^{1,2}	Stabiele woonruimte ¹
	Lage sociaaleconomische status ^{1,2}	Stabiele werksituatie ¹
	Middelenmisbruik door ouders ^{1,2}	Vooruitgang in de aanpak van problemen ¹
	Langdurige verwaarlozing of mishandeling, of afhankelijkheid ^{1,2}	
	Ambivalentie van ouders t.a.v. terugplaatsing met het kind en/of opvoedingsrol ¹	
Ernstige meervoudige problematiek (multiprobleemgezinnen) ²		
Hulpverlening	Meerdere pleegzorgplaatsingen ¹	Netwerkleegzorg ¹
	Plaatsing in groepshuis of residentiële zorg ¹	Regelmatig bezoek van kinderen aan hun ouders voorafgaand aan terugkeer ¹
	Gezin heeft na terugplaatsing nog hulp nodig ^{1,2}	Weinig personeelwisselingen ¹
	Eerder contact met jeugdbescherming ¹	Speciale onderwijsvoorzieningen voor adolescenten ¹
		Deelname van ouders aan (zesmaandelijkse) voortgangsbesprekingen ¹

Tabel 1.1. beschermende en risicofactoren voor succesvolle terugplaatsing.

¹ Hatton & Brooks, 2008; ² Saunders & Adams, 2011

Het nemen van een opvoedingsbesluit, wat zegt onderzoek?

Er zijn meerdere onderzoeken bekend die het besluitvormingsproces rondom een opvoedingsbesluit hebben onderzocht. Uit deze onderzoeken komen een aantal algemene werkzame elementen naar voren die ondersteunend zijn voor het gestructureerd nemen van een opvoedingsbesluit.

Werkzame proces elementen

Er zijn verschillende werkzame elementen die gericht zijn op het proces van besluitvorming. Deze elementen hebben geen betrekking op inhoudelijke overwegingen in het nemen van een opvoedingsbesluit, maar op de manier waarop een opvoedingsbesluit genomen kan worden.

Continu proces

Onderzoekers geven aan dat een geslaagd opvoedingsbesluit een lange voorbereiding vraagt en dat deze voorbereiding een continu proces moet zijn zodra het kind wordt geplaatst. Zodra het kind geplaatst is, is vaak al min of meer duidelijk welk opvoedingsbesluit het meest waarschijnlijk zal zijn, weer terug naar huis of een permanente plaatsing in een pleeggezing (of elders). Tijdens de plaatsing kunnen het pleegkind en (pleeg)ouders hier al op worden voorbereid. Wanneer bijvoorbeeld het vooruitzicht is dat het pleegkind mogelijk weer terug naar huis kan, is het van essentieel belang dat er wordt geïnvesteerd in de relatie tussen ouders en kind (Tilbury & Osmond, 2006).

Besluitvorming

In de besluitvorming dienen zoveel mogelijk informantten betrokken te worden: de pleegzorgwerker, betrokken hulpverleners en gedragswetenschappers, de (pleeg)ouders, pleegkinderen en andere belangrijke betrokkenen uit het sociale netwerk van ouders. Het actief betrekken van (pleeg)ouders en pleegkinderen levert niet alleen meer informatie op, het vergroot ook de kans van slagen van het genomen opvoedingsbesluit (Crea, 2010; Tilbury & Osmond, 2006).

Besluiten dienen te worden genomen in teamverband. Door een gezamenlijk besluit te nemen worden er meerdere perspectieven betrokken en er wordt meer expertise betrokken die belangrijk kan zijn voor het nemen van een goede beslissing (Arad-Davidzon & Benbenishty, 2008; Crea, 2010; Tilbury & Osmond, 2006). Daarnaast blijkt de houding van professionals die zij hebben jegens het terugplaatsen van pleegkinderen van invloed te zijn op de beslissing. Uit onderzoek van Arad-Davidzon en Benbenishty (2008) blijkt dat pleegzorgwerkers grofweg in twee groepen te verdelen zijn: pleegzorgwerkers die positief zijn ten op zichten van een terugplaatsing en pleegzorgwerkers die hier negatief tegenover staan. Beide groepen nemen vaker een besluit dat bij hun eigen overtuiging past, de 'voor groep' besluit vaker tot het terugplaatsen dan de groep die in het algemeen tegen is. De onderzoekers benoemen dat dit niet te voorkomen is, maar dat het van belang is dat pleegzorgwerkers zich bewust zijn van dit mechanisme en dat het effect van dit mechanisme kan worden verkleind door in teamverband beslissingen te nemen, omdat er dan meerdere overtuigingen en perspectieven betrokken worden in de besluitvorming (Arad-Davidzon & Benbenishty, 2008). Crea (2010) benadrukt daarbij wel dat het nemen van beslissingen in een team ook gevaren kent. Zo is het risico groot dat de groep al een bepaalde verwachting heeft van de uitkomst en daardoor niet meer openstaat voor inzichten die niet passen bij die verwachting. Daarnaast heeft groepsdynamica ook invloed op hoeveel informatie de betrokkenen prijsgeven en of zij tegen elkaar ingaan wanneer zij het oneens zijn. Om goede beslissingen te nemen in teamverband is het van belang goed stil te staan bij deze valkuilen en een goede gespreksleider te hebben (Crea, 2010).

Het besluitvormingsproces ziet er volgens de onderzoekers als volgt uit: in kaart brengen van de perspectieven van alle betrokkenen en de risico- en beschermende factoren. Vervolgens dient er door middel van assessments de risico's voor en de veiligheid en behoeften van het pleegkind concreter in

kaart te worden gebracht met behulp van de verzamelde gegevens in de stap daarvoor. Vervolgens kan op basis van deze gegevens het besluit worden genomen (Crea, 2010).

Beslissingen die genomen worden, worden beïnvloed door de zogenaamde besluitvormingsecologie (Baumann, Kern & Fluke, 1997). Dit betekent dat de omgeving waarbinnen de beslissing genomen wordt, van invloed is op de beslissing. De wetgeving is bijvoorbeeld een beïnvloedende factor en ook het beleid van de organisatie waarbinnen de beslissing genomen wordt. Het is van belang dat de professionals die een opvoedingsbesluit nemen zich bewust zijn van deze beïnvloedende factoren, zodat zij inzicht hebben in alle factoren die van invloed zijn op het nemen van een beslissing in het belang van het pleegkind (Crea, 2010).

Werkzame inhoudelijke elementen

Naast werkzame elementen in het proces van het nemen van een opvoedingsbesluit komen er uit onderzoek ook een aantal inhoudelijke overwegingen naar boven die van belang zijn in het nemen van een goed opvoedingsbesluit.

Algemene principes

- De gewenste uitkomsten van het kind dienen leidend te zijn, en niet de processen en middelen die beschikbaar zijn (Crea, 2010; Poertner, Moore & McDonald, 2008).
- Zowel risico- als beschermende factoren dienen te worden meegenomen in de besluitvorming. In pleegzorg ligt de nadruk vaak vooral op risicofactoren. Beschermende factoren zijn daarentegen ook belangrijke factoren die medebepalend zijn voor de veiligheid van het kind (Crea, 2010; Newcomb & Felix-Ortiz, 1992; Tilbury & Osmond, 2006). Alleen focussen op de risicofactoren doet de gezinnen tekort (Crea, 2010).

Ontwikkeling van het kind en voortgang

De ontwikkelingsbehoeften van pleegkinderen dienen in kaart te worden gebracht. Onderzoekers stellen daarbij dat het belangrijk is dat dit niet alleen in kaart wordt gebracht bij het opvoedingsbesluit, maar dat dit periodiek gedurende de plaatsing zodat er zicht is op de voortgang van het kind. Meer informatie over het volgen van de ontwikkeling van een pleegkind leest u in: *De ontwikkeling van het pleegkind volgen: wat werkt?* (Daamen, 2014).

Hechting

Gauthier, Fortin & Jéliu (2004) hebben onderzoek gedaan naar de gevolgen van een terugplaatsing wanneer het pleegkind gehecht is aan pleegouders. De onderzoekers schetsen een dilemma dat vaak speelt in pleegzorg: ouders hebben flinke vooruitgang gemaakt en kunnen weer voor het kind zorgen, maar het kind is inmiddels gehecht aan pleegouders. Is het dan beter als het kind weer terug gaat naar zijn eigen ouders of is het beter als het kind in het pleeggezin blijft wonen? De onderzoekers concluderen dat als pleegouders de 'psychische ouders' zijn geworden van het pleegkind, het kind een permanente plek moet krijgen in het pleeggezin. Een pleegkind heeft al een scheiding meegemaakt in de hechting doordat het in pleegzorg is geplaatst. Als een kind vervolgens is hersteld en zich opnieuw heeft gehecht, is een nieuwe scheiding door weer terug te gaan naar ouders een traumatische ervaring en schadelijk voor de ontwikkeling. De onderzoekers stellen dat dit in de praktijk een moeilijk dilemma is. Ouders hebben sprongen gemaakt in hun ontwikkeling en zijn weer in staat zorg te dragen voor kind. De behoefte om dit gedrag te belonen door ouders ook weer de kans te bieden deze zorg op zicht te nemen is dan groot. Dit is echter niet in het ontwikkelingsbelang van het kind. Zij stellen ook dat een kind niet begrijpt waarom de biologische band zwaarder weegt dan de psychische band en zich weggerukt zal voelen uit zijn veilige omgeving. In het nemen van een opvoedingsbesluit is het dan ook van groot belang om het element hechting mee te nemen in de overweging.

Ook Tilbury & Osmond (2006) stellen dat hechting extra aandacht behoeft in het opvoedingsbesluit. De volgende punten moeten volgens hen worden meegenomen:

- De geschiedenis van de relatie tussen het kind en zijn ouders, de reacties van het kind op scheiding/afscheid, reacties van het kind wanneer het gescheiden wordt van pleegouders en reacties van het kind voor en na contactmomenten met ouders.
- De gehechtheid van het kind aan significante anderen, bijvoorbeeld (pleeg)broertjes en (pleeg)zusjes.
- De relatie en gehechtheid van het pleegkind met pleegouders, waarbij het van belang is dat de tijd dat het kind heeft doorgebracht met pleegouders niet de mate van gehechtheid bepaalt (een kind kan ook relatief kort in het gezin zijn en zich toch al heel gehecht voelen).
- Observaties van de interacties tussen het kind met ouders en met pleegouders. Let daarbij op de houding, stemming en gedrag van alle betrokkenen.

Hulpmiddelen (instrumenten) voor het nemen van een opvoedingsbesluit

In Nederland worden een aantal instrumenten en modellen gebruikt die als leidraad kunnen dienen voor het nemen van een opvoedingsbesluit. Er is (inter)nationaal nog weinig onderzoek gedaan naar de effectiviteit en kwaliteit van deze instrumenten. De drie meest gebruikte instrumenten in de Nederlandse pleegzorgpraktijk worden in dit hoofdstuk beschreven: de beoordelingsboog, de deltamethode en het pedagogisch beslissingsmodel. De beoordelingsboog is bedoeld voor het vrijwillige kader. Het instrument kan ook in het gedwongen kader worden uitgevoerd maar dan is er een toevoeging aan het instrument nodig. De deltamethode en het pedagogisch beslissingsmodel worden uitgevoerd in het gedwongen kader.

Beoordelingsboog

Het toekomstperspectief van het pleegkind omtrent de plaatsing is afhankelijk van een combinatie van samenhangende factoren die elkaar wederkerig beïnvloeden (Strijker & Zandberg, 2001). Om het toekomstperspectief te bepalen is het noodzakelijk dat er zicht is op deze factoren. De besluitvorming gebeurt op basis van dialoog met de ouders, pleegkind, pleegouders, de gezinsvoogd, de pleegzorgwerker en het pleegzorgteam. Om deze besluitvorming te stroomlijnen en er zorg voor te dragen dat alle benodigde informatie wordt verzameld, hebben Spirit en NISTO de Beoordelingsboog ontworpen (Choy & Schulze, 2009).

In beoordelingsboog zijn een twaalftal factoren opgenomen. De eerste negen zijn gericht op factoren rondom het pleegkind, het pleeggezin en ouders, de laatste factoren betreffen de meningen van 1) de pleegzorgwerker, 2) het pleegzorgteam en 3) Bureau Jeugdzorg. De twaalf factoren worden in de beoordelingsboog ieder afzonderlijk aan de hand van een vijfpuntschaal ingevuld. De beoordelingsboog wordt door de pleegzorgwerker, het pleegzorgteam en Bureau Jeugdzorg ingevuld.

Factor 1: Vraag en verwachting van de ouders en het kind.

Bij deze factor staat centraal of ouders een reëel beeld hebben van wat het betekent om het kind weer terug in huis te nemen. Onder reëel wordt verstaan: het besef van ouders dat hun kind thuis (opnieuw) dezelfde moeilijkheden kan vertonen, maar ook dat er (nieuwe) problemen kunnen ontstaan, bijvoorbeeld vanwege de boosheid van het kind omdat het enige tijd in een pleeggezin heeft moeten verblijven. Op basis van dit beeld kunnen ouders beslissen of ze het kind weer terug in huis willen nemen, of dat ze hieraan twijfelen. Het is ook mogelijk dat ouders het met elkaar oneens zijn hierover. Voor een terugplaatsing is het van belang dat beide ouders achter de plaatsing staan.

Ook de wens van het kind staat centraal in deze factor. De ontwikkeling en de leeftijd van het kind spelen hierin een belangrijke rol. Kinderen kunnen ongeveer vanaf de leeftijd van 9 jaar zelf aangegeven of zij het eens zijn met een terugplaatsing. Bij kinderen onder de 9 jaar kan de pleegzorgwerker de wens van het kind inschatten door middel van observaties van het gedrag van het kind in relatie tot zijn ouders. In de beoordelingsboog wordt dus de vraag en verwachting van ouders en het kind aan de hand van de vijfpuntschaal gescoord.

Factor 2: Aanleiding voor de pleegzorgplaatsing

Een kind komt niet voor niets in pleegzorg terecht. De aanleiding is in veel gevallen ernstige gezinsproblematiek en/of ernstige gedragsproblemen bij het kind. Naarmate deze problematiek ernstiger is (bijvoorbeeld mishandeling, verwaarlozing, criminaliteit en verslaving door en bij ouders of ernstig probleemgedrag bij het kind) zal voor een terugplaatsing extra scherp naar de effecten van de hulpverlening worden gekeken.

Factor 3: Resultaat pleegzorghulp

Bij de beoordeling van een eventuele terugplaatsing wordt onderzocht in hoeverre de gestelde doelen van de pleegzorgplaatsing (de hulpverleningsvariant) zijn behaald. Doelen die gesteld worden zijn gericht op ouders, het pleegkind en de relatie tussen beiden. Bij de beoordeling van de resultaten wordt afgewogen of ouders voldoende voortgang hebben gemaakt om de zorg weer op zich te nemen. Hierbij moet wel altijd in acht worden genomen dat de vorderingen hebben plaatsgevonden in bezoekcontact en nog niet in een dagelijkse gezinssituatie. De resultaten van de behaalde doelen van ouders, het pleegkind en de relatie tussen beiden worden ieder apart aan de hand van de vijfpuntschaal beoordeeld.

Factor 4: Competenties van ouders

De competenties van ouders zijn een belangrijke factor in de beoordeling of een terugplaatsing verantwoord is. Om deze reden wordt de competentie van ouders in de beoordelingsboog in twee scores uitgedrukt. De eerste score wordt bepaald door invulling van het formulier Terugkeer naar huis. Aan de hand van het formulier wordt een inschatting gemaakt van de aanwezigheid van basale voorwaarden voor de dagelijkse zorg en opvoeding van kinderen, zoals stabiele huisvesting en financiën, beschikbaarheid van minimaal één vaste verzorger met voldoende opvoedingsvaardigheden, een regelmatig dagritme, voldoende affectieve aandacht voor het kind, het bieden van veiligheid en het respecteren van grenzen van het kind, openstaan voor hulpverlening en het beschikken over ten minste één persoon die naast de ouders als vangnet kan fungeren. De tweede score weerspiegelt de algehele - meer op ervaringskennis gebaseerde - indruk van de pleegzorgwerker, waarbij hij ook aan sommige items uit het formulier meer gewicht kan toekennen.

Factor 5: Risicofactoren bij ouders/gezinnen en kind

Risicofactoren bij ouders kunnen bijvoorbeeld (ex)verslaving, beperkt verstandelijk vermogen en psychopathologie zijn. Deze factoren zijn direct van invloed op de veiligheid van het kind en kunnen het ouderlijk of gezinsfunctioneren ernstig belemmeren. Risicofactoren bij kinderen hebben betrekking op kind aspecten waarvan gebleken is dat zij bij ouders kunnen leiden tot vormen van afwijzing en/of mishandeling, zeker wanneer bij ouders meerdere risicofactoren zijn geconstateerd. In de hoog risicogroep vallen premature kinderen, kinderen met aangeboren defecten, chronisch zieken, zwakzinnige en ongewenste kinderen en kinderen met een moeilijk temperament (Wolzak & Ten Berge, 2005).

Factor 6: Hulpverleningsgeschiedenis

De factor heeft betrekking op de duur, de intensiteit en het aantal vormen van hulpverlening die het gezin, de ouders en het kind hebben gehad. Hierin is het ook van belang zicht te hebben op hoeveel vormen van hulpverlening niet geholpen hebben. Hoe langer, heftiger en omvangrijker de zorg is geweest, hoe kleiner de kans op terugplaatsing wordt, zeker wanneer bij factor 3 blijkt dat de hulp weinig resultaten heeft opgeleverd.

Factor 7: Psychosociale omgevingsomstandigheden

Bij deze factor gaat het om 'stressoren' die het psychosociale functioneren van het kind en ouders in negatieve zin kunnen beïnvloeden en een zeker gevaar voor het kind kunnen vormen.

Factor 8: Protectieve factoren

Protectieve factoren kunnen de terugplaatsing bevorderen. Deze factoren zullen voornamelijk betrekking hebben op de relatie tussen ouders en kind en de gezamenlijke wil de terugplaatsing een succes te maken. Veerkracht is een belangrijke protectieve factor: ondanks de tegenslagen toch de hoop op een beter leven niet opgeven.

Factor 9: Het belang van het kind

Het belang van het kind is in alle eerder genoemde factoren van belang. Bij deze factor wordt er nog eens expliciet ingezoomd op het belang van het kind met de kennis van de uitkomsten bij de rest van de factoren. Het ontwikkelingsbelang van het kind is in de beoordelingsboog doorslaggevend. Leidend hierin is:

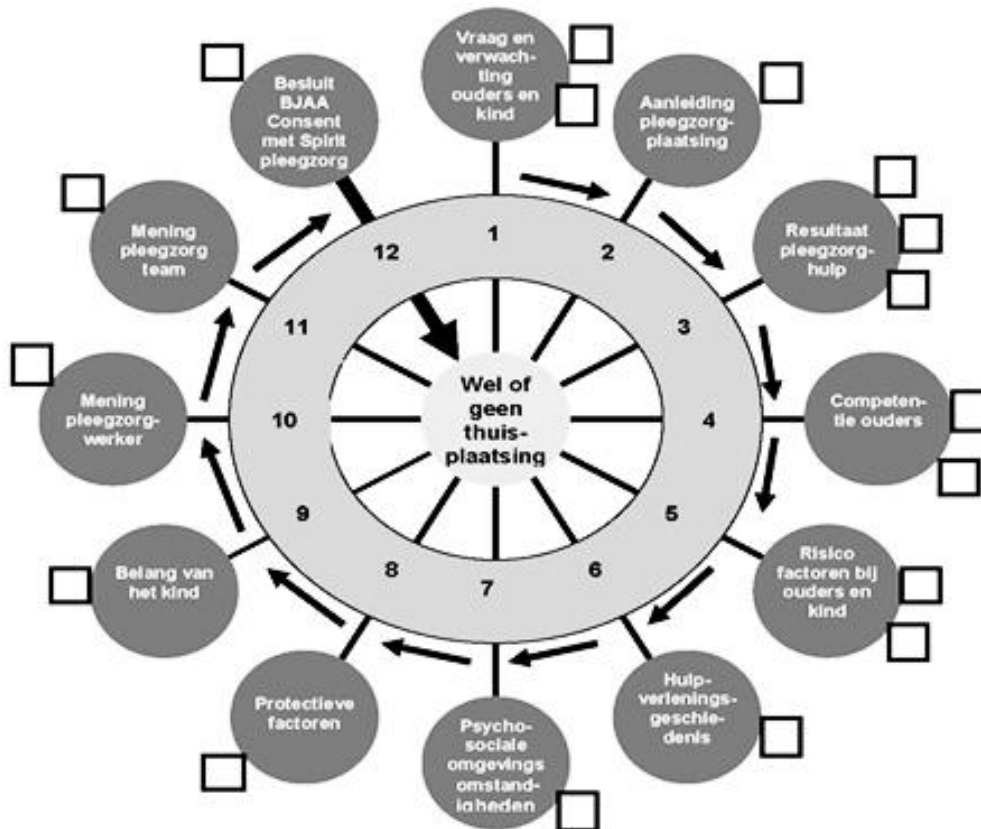
- de mate waarin de ontwikkeling van het kind bevordert wordt als de kans op een langdurend en constructief verblijf in de thuissituatie aanwezig is;
- de mate waarin de ontwikkeling van een kind belemmerd wordt, wanneer de kans op een mislukking van de thuisplaatsing aanwezig is.

De pleegzorgwerker maakt als het ware een winst en verliesrekening: wat zijn de baten van een langdurende thuisplaatsing en wat zijn de kosten van een mislukte thuisplaatsing?

De relevantie van de afzonderlijke factoren kan per casus verschillen. Het is daarom niet zinvol om de resultaten op de factoren op te tellen of te middelen. Per casus zal gekeken worden welke factoren het zwaarste wegen, in de ene casus zal één hoge score op één factor doorslaggevend zijn terwijl bij een andere casus een zwakkere score op alle factoren doorslaggevend kan zijn.

In de beoordeling of een terugplaatsing goed is voor de ontwikkeling van het kind is het van belang naast de genoemde factoren ook zicht te hebben op de kwaliteit van de huidige pleegzorgplaatsing. Om de kwaliteit vast te stellen kunnen de antwoorden op de volgende vragen daarbij helpen:

- Hoe ontwikkelt het kind zich in het pleeggezin?
- In hoeverre biedt het pleeggezin het kind ook op langere termijn redelijk tot goede ontwikkelingskansen?
- In hoeverre is het kind gehecht aan het pleeggezin?
- Hoe lang verblijft het kind al in het pleeggezin?
- Is (opnieuw) wisselen van verblijfplaats gezien de leeftijd van het kind en de voorgeschiedenis gewenst?
- Wordt het kind gezien zijn leeftijd en emotionele status in staat geacht zelf een oordeel te kunnen uitspreken?

Figuur 2.1. Beoordelingsboog bij thuisplaatsing vanuit hulpverleningsvariant (Choy & Schulze, 2009).

De beoordelingsboog geeft inzicht in de factoren die van invloed zijn op de slagingskansen van de terugplaatsing. De boog geeft geen harde resultaten en geeft dan ook geen garantie op een succesvolle plaatsing (Choy & Schulze, 2009). Figuur 2.1. geeft de beoordelingsboog schematisch weer.

De deltamethode

De deltamethode kenmerkt zich door drie centrale elementen: analyseren en doelen stellen, beslissen en communiceren (Slot, 2010).

Analyseren en doelen stellen

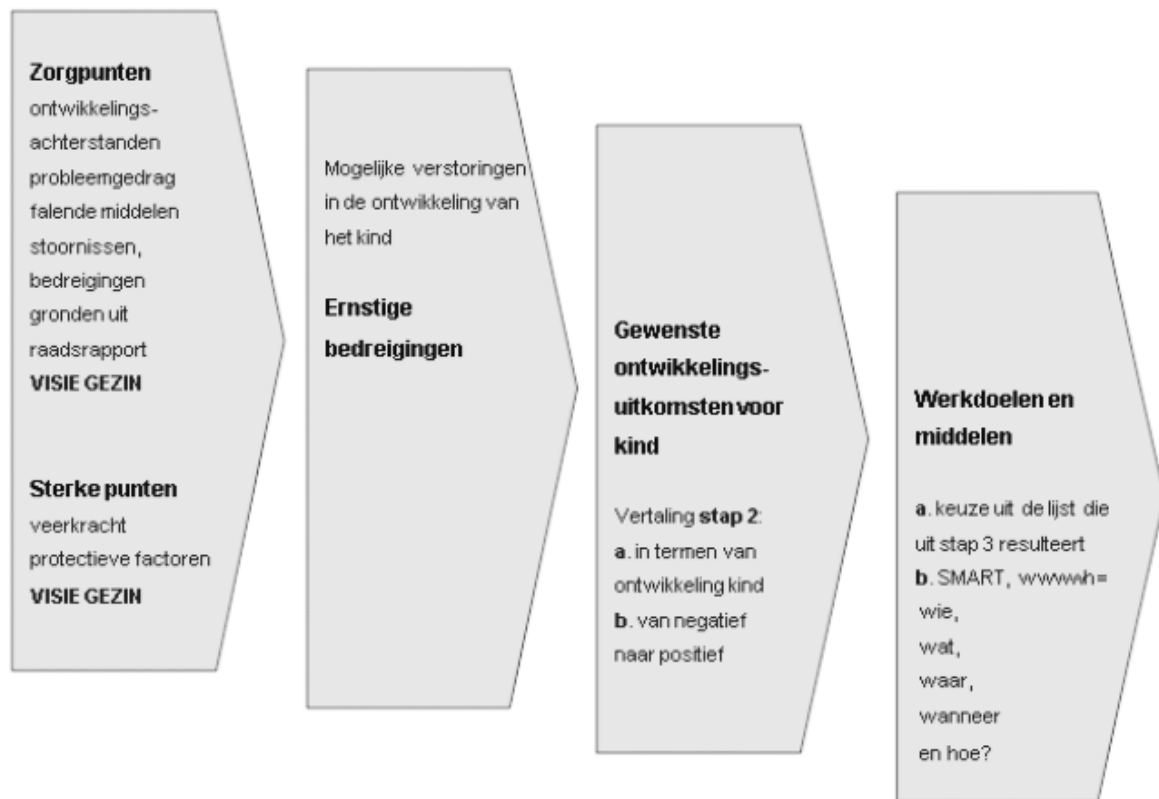
Het eerste element, analyseren en doelen stellen, wordt vormgegeven door een 4 stappen model.

Figuur 2.2. geeft de vier stappen schematisch weer. De 4 stappen geven de gezinsvoogd handvatten om de situatie omtrent het kind te analyseren en werkbare doelen te stellen. De stappen zijn:

- *Stap 1: formuleren van zorgpunten, sterke punten en de visie van het gezin.*
Inventarisatie van objectieve gegevens omtrent de zorgen, de sterke punten van het gezin en de visie van het gezin.
- *Stap 2: mogelijke verstoringen in en bedreigingen van de ontwikkeling.*
Analyseren welke geïnventariseerde zorgpunten de ontwikkeling van het kind bedreigen en concretiseren wat er in de ontwikkeling bedreigd wordt.
- *Stap 3: gewenste ontwikkelingsuitkomsten.*
Formulering van de gewenste ontwikkelingsuitkomsten: hoe zou het kind zich ontwikkelen wanneer de bedreigingen worden weggenomen? De deltamethode is er nadrukkelijk op gericht om de gewenste ontwikkelingsuitkomst te formuleren (dus positieve uitkomsten) en niet te beschrijven wat moet stoppen of moet veranderen. Helder moet zijn waar naar toegewerkt moet worden.

- *Stap 4: de actieagenda, werkdoelen en actiepunten*

Concretiseren en formuleren van concrete (werk)doelen en vaststellen welke middelen daarvoor nodig zijn.

Figuur 2.2. Vierstappenmodel Deltamethode (Van Montfoort, Slot, Perquin & Lever, 2009 p. 23.)

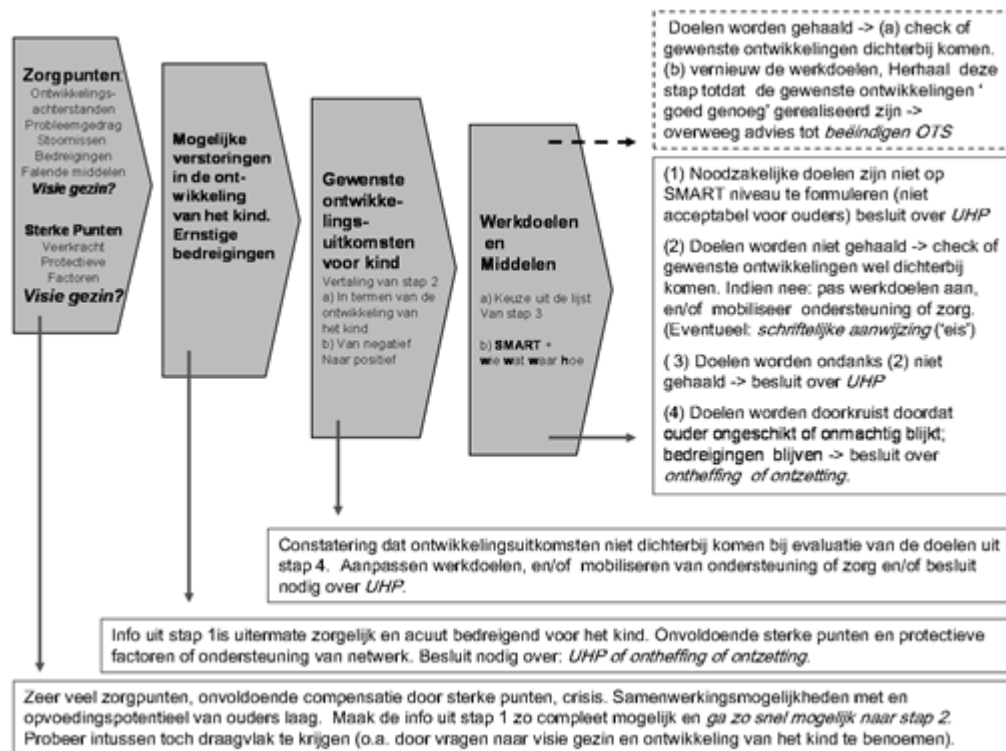
Het vierstappenmodel is een cyclisch proces. Wanneer doelen behaald worden of nieuwe informatie beschikbaar komt, worden de zorg- en sterke punten, de bedreigingen in de ontwikkeling, de gewenste ontwikkelingsuitkomsten en bijbehorende doelen opnieuw in kaart gebracht. Het 4-stappenmodel behoedt de (gezins-)voogd voor impulsief oplossingsgedrag waarbij direct van de problemen naar de oplossingen wordt overgestapt. Door het invoegen van stap 2 en 3 wordt het kind centraal geplaatst en verschuift de focus van problemen die moeten verdwijnen naar ontwikkelingen van het kind die op gang moeten komen (Slot, 2010).

Beslissen

Een gezinsvoogdijinstelling moet vaak zeer ingrijpende beslissingen nemen, bijvoorbeeld het nemen van een opvoedingsbesluit. Hierin is het besluit om voorlopig geen beslissing te nemen óók een beslissing. Uiteraard is het de kinderrechter die de uiteindelijke beslissingen neemt, maar de gezinsvoogdijinstelling speelt hier een cruciale rol in. In de Deltamethode worden vier kernbeslissingen onderscheiden:

- de beslissing hoe te reageren op nieuwe signalen of meldingen;
- de beslissing om een machtiging uithuisplaatsing te vragen;
- de beslissing om een uithuisgeplaatst kind terug naar huis te laten gaan;
- de beslissing om verlenging van de OTS te vragen, de OTS te (laten) beëindigen, dan wel een verderstreckende maatregel te bevorderen.

De methode beschrijft bij iedere beslissing de wettelijke kaders, formuleert de essentiële vragen die in het belang en de veiligheid van kind beantwoord dienen te worden, geeft handreikingen waar het de communicatie met het kind, de ouders en betrokken instanties betreft en geeft informatie. Een belangrijke boodschap is: ‘Kernbeslissingen neem je als (gezins-)voogd niet alleen’. Het vierstappenmodel staat centraal bij het nemen van kernbeslissingen. Figuur 2.3. geeft inzicht in hoe het vierstappenmodel hierin fungeert als leidraad.

Figuur 2.3. Het 4-stappenmodel als leidraad bij kernbeslissingen.

Beslissen binnen de deltamethode en pleegzorg

Er kunnen verschillende oorzaken zijn waardoor een kind vanuit een OTS uit huis wordt geplaatst. Een uithuisplaatsing betekent in veel gevallen een plaatsing in pleegzorg, zeker wanneer het jonge kinderen betreft. Wanneer wordt overgegaan tot een pleegzorgplaatsing is het de taak van de gezinsvoogd om toezicht te houden. De deltamethode omschrijft dat ook in de toezichthoudende rol de gezinsvoogd het ontwikkelingsperspectief van het kind centraal moet stellen. De gezinsvoogd maakt voor het pleegkind een plan van aanpak aan de hand van het vierstappenmodel. De gezinsvoogd stelt dit plan samen met ouders, pleegouders, het pleegkind (indien leeftijd dit toelaat) en de pleegzorgwerker op. Het plan wordt regelmatig geëvalueerd en wordt bijgesteld waar nodig. Het opvoedingsbesluit vloeit voort uit dit plan van aanpak naar mate de gestelde doelen bereikt worden en de gewenste ontwikkelingsuitkomsten steeds dichterbij komen (Slot, 2010).

Communiceren

In de Deltamethode wordt veel aandacht besteed aan de communicatie. De (gezins-)voogd wordt bewust gemaakt van het feit dat hij voortdurend dient te schakelen tussen positioneren en engageren. Daarnaast staat de ontwikkeling en de veiligheid van het kind centraal in de communicatie.

Positioneren is al datgene wat gezinsvoogden doen om de kindbeschermingsmaatregel, met name het belang van de ontwikkeling en de veiligheid van het kind, te verduidelijken. Dit betekent dat zij aan ouders uitleggen dat zij in het belang van het kind bepaalde bevoegdheden hebben en over belangrijke

zaken omtrent het kind (mee)beslissen. Er zijn vier gebieden waarop de (gezins-)voogd zich positioneert:

- het wat, hoe en waarom van de maatregel;
- het belang van het kind;
- de (gezins-)voogd als deskundige, met bevoegdheden en plichten;
- de wijze van samenwerking tussen (gezins-)voogd en ouders.

Engageren is al datgene wat gezinsvoogden doen om het kind, de ouders, het gezin en andere belanghebbenden tot een actieve medewerking te motiveren. De gezinsvoogd doet dat op verschillende manieren:

- door aan te sluiten bij en vragen naar de wensen van het gezin;
- door sterke punten te formuleren;
- door kindgerichte haalbare doelen te formuleren.

Aansluiten bij de wensen van het gezin betekent niet dat de gezinsvoogd in alles meegaat. Als de wensen tegen het belang van het kind ingaan, schakelt de gezinsvoogd naar een positionerende benadering en stelt hij grenzen. Hetzelfde geldt voor de doelen. Idealiter komen ouders, kind en (gezins-)voogd gezamenlijk tot doelen die haalbaar en daardoor motiverend zijn. Maar het belang van de haalbaarheid mag het belang van het kind niet overschaduwen. Positioneren en engageren is in ieder contact met het gezin voortdurend aan de orde (Slot, 2010).

Het pedagogisch beslissingsmodel

Van den Bergh en Weterings (2010) hebben een model ontwikkeld dat een kader biedt voor situaties waarin ouders zonder hulp niet de zorg kunnen bieden die hun kind nodig heeft. Dit model geeft professionals en (pleeg)ouders en kinderen houvast. Van den Bergh en Weterings (2010) zijn van mening dat er een beperkt aantal kansen aan ouders geboden moet worden om de zorg (met hulp) te bieden die hun kind nodig heeft. Het veelvuldig bieden van kansen aan ouders heeft namelijk als nadelig gevolg dat er een lange en vaak onbekende periode onzekerheid is voor het kind omtrent zijn woonplaats en het kind vaak wisselt van primaire opvoeder en van woning. Dit is belemmert de ontwikkeling van het kind. Het onbeperkt bieden van kansen aan ouders kan dus erg schadelijk zijn voor het kind en het is dan ook niet in zijn belang. Om dit proces te kanaliseren is het pedagogisch beslissingsmodel ontwikkeld.

Het Pedagogisch beslissingsmodel geeft een stappenplan met bijbehorende termijnen. De termijnen dienen duidelijkheid te scheppen voor de betrokken partijen (professionals, (pleeg)ouders, kinderen en beleidsmakers).

- **Stap 1: Intensieve hulp aan het gezin (vóór de uithuisplaatsing)**
Intensieve opvoedingsondersteuning wordt ingezet wanneer er zich (dagelijks) problemen voordoen in de ontwikkeling en het gedrag van het kind. De opvoedingsondersteuning heeft als doel ouders nieuwe strategieën aan te leren zodat zij de ondersteuning kunnen bieden die het kind nodig heeft. Deze intensieve ondersteuning heeft naast het aanleren van nieuw gedrag bij ouders als voordeel dat er snel zicht komt op eventuele ernstige problemen of beperkingen bij het kind of zijn ouders. Hierdoor kan sneller gepaste hulp geboden worden.
- **Stap 2: Tijdelijke uithuisplaatsing**
Stap 2 wordt gezet als na een half jaar intensieve pedagogische ondersteuning in de thuissituatie blijkt dat onvoldoende vooruitgang in het gedrag en in de ontwikkeling van het kind zichtbaar is. Het is dan nodig dat het kind andere primaire verzorgers krijgt. Ontlast van de dagelijkse opvoedingsstress, kan de ouder de relatie met zijn kind op een andere wijze leren opbouwen. Kort na de uithuisplaatsing wordt gestart met intensieve contacten tussen ouders

en kind, waarin ouders begeleid worden. In deze contacten leren ouders op een andere manier omgaan met hun kind. Door middel van observaties kan in kaart worden gebracht hoe het kind reageert op ouders en welk effect dit heeft op de ontwikkeling. Wanneer de omgang met het kind verbetert, het kind steeds beter reageert op ouders ook als de frequentie van de contacten hoger en de duur van de bezoeken langer worden, dan kan een terugplaatsing plaatsvinden. Daarna volgt stap 3.

Er kan echter ook (te) weinig vooruitgang te zien zijn in de interactie tussen de ouder en het kind en/of een verslechtering van de reacties van het kind op de ouder, bijvoorbeeld de ouder mijden en geen blijheid tonen, terwijl hij dat wel toont bij het zien van de pleegouders. Als de ouder te weinig 'leerbaar' blijkt, is er geen basis voor een terugplaatsing. Dan volgt stap 4.

- *Stap 3: Intensieve ondersteuning bij terugplaatsing*

Na de terugplaatsing heeft de ouder ondersteuning nodig om zich de nieuw verworven vaardigheden eigen te maken en ook te kunnen toepassen bij veranderend gedrag van het kind als hij ouder wordt. Bij jonge kinderen kan die verandering snel optreden. Blijft vooruitgang te zien, dan kan het kind thuisblijven.

Blijkt de ouder het – een half jaar na de thuisplaatsing van het kind – toch niet aan te kunnen en/of verbetert de relatie tussen ouder en kind te weinig om te kunnen spreken van een gehechtheidsrelatie en/of stagneert de ontwikkeling van het kind, dan is de thuisplaatsing niet meer in het ontwikkelingsbelang van het kind. In dat geval zal het besluit genomen moeten worden het kind definitief in een pleeggezin te plaatsen om continuïteit voor het kind mogelijk te maken, en volgt stap 4.

- *Stap 4: Bevestiging van de opvoedingssituatie in het pleeggezin*

Zowel pleegouders als kind hebben zekerheid nodig om zich emotioneel te kunnen en durven richten op elkaar. Het 'commitment' van pleegouders wordt in de literatuur herhaaldelijk genoemd als voorwaarde voor het ontwikkelen van een gehechtheidsrelatie.

Pleegouders en pleegkind hebben ondersteuning nodig om de signalen van elkaar te begrijpen. De signalen van het kind komen voor de pleegouders 'uit een andere' wereld omdat zij geënt zijn op de ervaringen van het kind die de pleegouders niet kennen. Het kind moet geholpen worden om de manier van omgang van de pleegouders te begrijpen omdat hij dat gedrag weinig of misschien nooit heeft meegemaakt. Dit kan een jarenlang proces zijn, maar blijkt zijn vruchten af te kunnen werpen gezien de vooruitgang die pleegkinderen in hun ontwikkeling boeken als zij langdurig bij pleegouders wonen.

In een pilotproject van Kompaan en de Bocht is dit model in de praktijk getoetst (Weterings & Bakker, 2013). Er zijn 33 kinderen gevolgd waarbij het pedagogisch beslissingsmodel het uitgangspunt was voor de besluitvorming. Op basis van de ervaringen zijn de volgende handvatten geformuleerd om te bepalen of een terugplaatsing in het ontwikkelingsbelang van het kind is, namelijk:

1. De aanwezigheid van (een basis voor) een gehechtheids- en opvoedingsrelatie van het kind met zijn ouders toen het kind nog thuis woonde.
2. De mate van ontwikkelingsverstoring van het kind voordat hij uit huis werd geplaatst. Meestal is dit het beste te zien als het kind in een pleeggezin komt. Een ernstige ontwikkelingsverstoring betekent dat het kind onvoldoende een gehechtheids- en opvoedingsrelatie met zijn ouders heeft kunnen aangaan en dat er weinig basis is voor het opnieuw opbouwen van een dergelijke relatie.
3. De mate van vooruitgang van het kind in het pleeggezin. Als het kind vooruitgaat, is er sprake van (een begin van) een gehechtheids- en opvoedingsrelatie tussen het kind en zijn pleegouders. Afbreken van een dergelijke relatie veroorzaakt vrijwel altijd terugval in ontwikkeling.
4. De aard van de contacten tussen het kind en zijn ouders tijdens bezoeken, waarbij vooral het observeren van blijheid van het kind zijn ouders te zien en het zich laten gezeggen door de

ouders belangrijke aanwijzingen zijn voor een positief contact dat mogelijk een basis kan zijn voor het opbouwen van een gehechtheids- en opvoedingsrelatie met de ouder.

In alle 33 besproken trajecten waarbij het Pedagogisch beslissingsmodel uitgangspunt is geweest, is voor het kind duidelijkheid verkregen over zijn opvoedingssituatie in het heden en voor de toekomst. Zeven kinderen zijn teruggeplaatst en 26 kinderen zijn niet teruggeplaatst. Van die 26 kinderen zijn twee kinderen in een internaat geplaatst vanwege gedragsproblemen, zijn dertien kinderen definitief geplaatst in het huidige pleeggezin en zijn elf kinderen overgeplaatst naar een perspectiefbiedend pleeggezin. Voor 22 van de 33 kinderen was er binnen één jaar sprake van bestaanszekerheid.

De termijn waarbinnen een opvoedingsbesluit genomen moet worden

Voor de ontwikkeling van kinderen is het van belang dat er zekerheid is over hun toekomst, kunnen zij blijven in het pleeggezin, of gaan zij terug naar hun ouders? Uit onderzoek blijkt dat onzekerheid over de plaatsing schadelijk is voor de ontwikkeling van kinderen (Weterings, Bloemberg, Pruijs & Pool, 1998). Het is daarom van groot belang dat er tijdig een beslissing over de plaatsing wordt genomen en de termijn van onzekerheid zo kort mogelijk te maken.

In de wet is niet vastgelegd binnen welke termijn het opvoedingsbesluit voor pleegkinderen genomen moet worden. Er zijn wel wettelijke bepalingen die ingaan op de stabiliteit van de opvoedingssituatie van kinderen. In de hoofdstuk wordt ingegaan op de wet en regelgeving en de juridische verankering omtrent de termijn voor het nemen van het opvoedingsbesluit.

Wet en regelgeving

Per 1 januari 2015 is de Wet herziening kinderbeschermingsmaatregelen van kracht. In deze wet staat het ontwikkelingsbelang van het kind meer centraal dan voorheen in de wet het geval was. Met deze wet treedt het beginsel van continuïteit in de opvoeding meer op de voorgrond. Belangrijke elementen in dit kader zijn:

- Blokkaderecht van pleegouders. Wanneer het pleegzorg in een vrijwillig of gedwongen kader betreft mag het pleegkind niet zonder toestemming van pleegouders of vervangende toestemming van de kinderrechter worden teruggeplaatst bij ouders.
- Eén gezagsbeëindigende maatregel: deze gezagsbeëindigende maatregel kan worden opgelegd als aan een tweetal voorwaarden is voldaan. Ten eerste moet de minderjarige in kwestie ernstig bedreigd worden in zijn ontwikkeling en ten tweede moet de ouder het gezag misbruiken of niet in staat zijn om de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding binnen een voor het kind aanvaardbare termijn op zich te nemen. Het aanvragen van een gezagsbeëindigende maatregel is hiermee niet langer gelinkt aan het handelen van de ouders. De Raad voor de Kinderbescherming zal de kinderrechter standaard hiertoe adviseren bij een verlengingsverzoek (van ondertoezichtstelling met uithuisplaatsing) als deze langer dan 24 maanden heeft geduurd. Op deze manier moet inzichtelijk worden gemaakt waarom wordt overgegaan tot verlenging en niet tot een gezagsbeëindigende maatregel.

Door onderzoekers wordt gepleit om het proces van ondertoezichtstelling tot een opvoedingsbesluit te beperken tot maximaal 2 jaar (Hermanns, 2008; Van den Bergh & Weterings, 2006).

De Deltamethode geeft het proces tot het komen van een opvoedingsbesluit planmatig vorm. De methode heeft als doel de totale duur van de uithuisplaatsing in het kader van een ondertoezichtstelling maximaal 2 jaar te laten bedragen (Van Montfoort et al., 2008). Uit onderzoek blijkt dat het werken met de Deltamethode ertoe leidt dat kinderen korter onder toezicht gesteld staan en minder vaak en korter uit huisgeplaatst worden (Stams, Top-Van der Eem, Limburg, Van Vugt & Van der Laan, 2010).

De weging

Het belang van een stabiele opvoedingssituatie voor pleegkinderen wordt in verschillende verdragen en wetten aan de orde gesteld. Zo staat in artikel 20.3 van het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) bijvoorbeeld dat bij een uithuisplaatsing “...op passende wijze rekening wordt gehouden met de wenselijkheid van continuïteit in de opvoeding van het kind” (Van der Linden, Ten Siethoff & Zeijlstra-Rijpstra, 2005) en is in het burgerlijk wetboek in artikel 255 b opgenomen: “de verwachting gerechtvaardigd is dat de ouders of de ouder die het gezag uitoefenen binnen een gelet op de persoon en de ontwikkeling van de minderjarige aanvaardbaar te achten termijn, de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding, bedoeld in artikel 247, tweede lid, in staat zijn te dragen”.

De aanvaardbare termijn in de nieuwe kindbeschermingswetgeving is een juridische term en vraagt om een (extra) afweging en oordeel, nadat de beoordeling van de bedreiging en de gestelde doelen geformuleerd zijn. Om handvatten te ontwikkelen voor de weging van de aanvaardbare termijn is de vraag in de wet in twee delen opgesplitst. Er zijn twee leidende vragen (waaronder een lijst met aandachtsgebieden hangt), die de afweging van de aanvaardbare termijn en de inschatting over de mogelijkheden van ouders ondersteunt. In de wettekst zitten twee belangrijke componenten:

- a) Een uitspraak over een voor dit kind gelet op zijn persoon en leeftijd aanvaardbare termijn.
Leidende vraag: Welke periode van onzekerheid over de vraag waar en bij wie een kind verder zal opgroeien kan dit kind aan? Het kindperspectief staat centraal.
- b) Een inschatting van de verwachting over de ouders.
Is de verwachting gerechtvaardigd ‘dat de ouders of de ouder die het gezag uitoefenen binnen een gelet op de persoon en de ontwikkeling van de minderjarige aanvaardbaar te achten termijn, de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding, bedoeld in artikel 247, tweede lid, in staat zijn te dragen’?
Leidende vraag: Is de verwachting reëel dat ouder(s) met hulp van netwerk/instantie de gestelde doelen kunnen halen binnen de voor het kind aanvaardbare termijn?

De weging kan worden gedaan aan de hand van het in kaart brengen van de zorg- en sterke punten en de risico- en protectieve factoren. De kwaliteit van de weging hangt samen met:

- inzicht in de juridische achtergrond en geest van de wet;
- overzicht en transparantie over de context waarin geoordeeld moet worden;
- het helder hebben van de leidende vragen (nuances aanbrenge indien relevant);
- aandachtsgebieden behandelen als een soort checklijst om de relevante items te bespreken, onderzoeken en wegen (geen vinklijst);
- kennis en professionaliteit inzetten om goed zicht te krijgen op de items;
- een praktijk waarin afwegingen en beslissingen multidisciplinair genomen worden;
- transparantie naar alle betrokkenen over inhoud en proces van de beoordeling;
- transparantie over de gronden van de beslissing.

Bij het bepalen of de termijn voor het nemen van een opvoedingsbesluit aanvaardbaar is, kan gedacht worden aan:

- de doelen zijn voldoende gehaald; machtiging uithuisplaatsing niet verlengd, kind terug naar huis; OTS wel/niet opgeheven;
- de doelen zijn voldoende gehaald; kind blijft elders met instemming van en samenwerking met zijn ouders; OTS opgeheven;

- de doelen zijn deels gehaald; aangepaste aanvaardbare termijn, gezien de aantoonbaar positieve ontwikkelingen bij de ouders en de draagkracht van het kind en de band ouders – kind;
- de doelen zijn niet gehaald, geen perspectief op thuisplaatsing, verzoek tot onderzoek naar gezagsbeëindiging.

Er is echter geen empirisch onderzoek bekend waar termijnen voor een terugplaatsing op gebaseerd kunnen worden. Uit de inhoudelijke overwegingen (waaronder de gehechtheidstheorie) en de juridische verankering is wel een zekere richtsnoer te onderkennen. Het uiteindelijke principe bij de besluitvorming is: hoe jonger het kind hoe korter de termijn. Een gedifferentieerdere vuistregel hierbij is:

- Na een uithuisplaatsing volgt er binnen één maand een plan van aanpak door het zorgteam
- In dat plan van aanpak wordt een termijn afgesproken waarin een opvoedingsbesluit wordt genomen.
- Uitgangspunt is dat dat besluit binnen een half jaar tot maximaal één jaar wordt genomen.
- In individuele gevallen kan hier in het ontwikkelingsbelang van het kind beargumenteerd van worden afgeweken (De Baat et al., 2014).

Conclusie

Het nemen van een opvoedingsbesluit is een gewichtige en ingewikkelde beslissing. Om een goed besluit te kunnen nemen is inzicht in factoren die van invloed zijn op de kans van slagen van een terugplaatsing van belang. Deze factoren hebben te maken met: de reden voor uithuisplaatsing, kindkenmerken, ouder- of gezinskenmerken en plaatsingskenmerken.

Er zijn verschillende werkzame factoren van invloed op de kwaliteit van het opvoedingsbesluit. De werkzame elementen zijn te onderscheiden in elementen gericht op het proces van de besluitvorming en inhoudelijke overwegingen hierin:

Werkzame *proces* elementen:

- Betrek meerdere perspectieven; in elk geval die van het kind en de (pleeg)ouders.
- Het slagen van een opvoedingsbesluit vraagt een goede voorbereiding van kind, pleegouders en ouders. Het is dus een continu proces dat tijdens de gehele plaatsing aanwezig moet zijn.
- Neem het opvoedingsbesluit in teamverband. Zo zijn meerdere perspectieven betrokken en worden eventuele individuele valkuilen ondervangen.

Werkzame *inhoudelijke* elementen:

- De gewenste uitkomsten van het kind zijn leidend.
- Onderzoek de risico- én de beschermende factoren.
- Volg de ontwikkeling van het kind gedurende de plaatsing. Zo is goed zicht op wat het kind nodig heeft.
- Kijk goed naar de hechting van het kind. Dit is een zeer belangrijke factor in de ontwikkeling van het kind en is in pleegzorg extra kwetsbaar. Neem de gehechtheid van het kind dus mee in de besluitvorming.

Er zijn verschillende hulpmiddelen of modellen beschikbaar die kunnen helpen bij het nemen van een opvoedingsbesluit: de Beoordelingsboog, de Deltamethode en het Pedagogisch beslissingsmodel. Deze modellen hebben als groot voordeel dat het methodisch inzichtelijk maakt hoe de besluitvorming dient te verlopen.

In Nederland is geen wettelijke termijn vastgelegd waarbinnen een opvoedingsbesluit moet worden genomen, maar in de wet wordt wel gesproken over een ‘aanvaardbaar termijn’. De vraag is of “*de verwachting gerechtvaardigd is dat de ouders of de ouder die het gezag uitoefenen binnen een gelet op de persoon en de ontwikkeling van de minderjarige aanvaardbaar te achten termijn, de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding, bedoeld in artikel 247, tweede lid, in staat zijn te dragen*” (Burgerlijk wetboek artikel 255b).

Centraal bij de vraag wat een aanvaardbare termijn is, staat het kindperspectief: wat is voor dit kind gelet op zijn ontwikkelingsfase, geschiedenis en persoon, een termijn dat hij, zonder dat dit schade aan zijn ontwikkeling oplevert, de onzekerheid over de vraag waar hij verder zal opgroeien aankan? De aanvaardbare termijn dwingt de momenten waarop beslissingen worden genomen af. De uitkomst van die beslissing wordt voor een groot deel bepaald door het andere deel van de juridische vraag, namelijk of de verwachting gerechtvaardigd is dat ouders de verantwoordelijkheid voor de zorg en opvoeding zelfstandig kunnen dragen.

Het uiteindelijke principe bij de besluitvorming is dat hoe jonger het kind is, hoe korter de termijn. Een gedifferentieerdere vuistregel hierbij is:

- Na een uithuisplaatsing volgt er binnen één maand een plan van aanpak door het zorgteam
- In dat plan van aanpak wordt een termijn afgesproken waarin een opvoedingsbesluit wordt genomen.
- Uitgangspunt is dat dat besluit binnen een half jaar tot maximaal één jaar wordt genomen.
- In individuele gevallen kan hier in het ontwikkelingsbelang van het kind beargumenteerd van worden afgeweken.

Het uitgangspunt is dat binnen een half jaar duidelijk kan zijn of de ouder(s) voldoende opvoedingscapaciteiten bezit om het kind terug naar huis te kunnen plaatsen. Het is dus nodig dat de pleegzorgwerker juist in dat eerste half jaar extra aandacht en tijd steekt in het begeleiden van intensieve contacten tussen het kind en de ouder en er zorg voor draagt dat ouders voldoende hulp ontvangen om doelen die gerealiseerd moeten worden te kunnen bereiken.

Literatuur

- Akin, B.A. (2011). Predictors of foster care exits to permanency: A competing risks analysis of reunification, guardianship, and adoption. *Children and Youth Services Review*, 33, 999 - 1011.
- Arad-Davidzon, B., & Benbenishty, R. (2008). The role of workers' attitudes and parent and child wishes in child protection workers' assessments and recommendation regarding removal and reunification. *Children and Youth Services Review*, 30, 107 - 121.
- Baat, M. de (2012). *Projectidee Perspectiefonderzoek*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Baat, M. de, Bergh, P. van den, & Lange, M. de (2014). *Richtlijn Pleegzorg*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut, Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers, Nederlands Instituut van Psychologen, Nederlandse vereniging voor pedagogen en onderwijskundigen.
- Bartelink, C., Berge, I. J. ten, Bosch, H. van den, Kamphuis, M., Koning, R., Meijer, J. P., Meuwissen, I., Oosteren, M. van, Rosenbrand, K., Vianen, R. T. van, & Zandberg, T. *Richtlijn Uithuisplaatsing*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut, Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers, Nederlands Instituut van Psychologen, Nederlandse vereniging voor pedagogen en onderwijskundigen.
- Barth, R.P., Weigensberg, E.C., Fisher, P.A., Fetrow, B., & Green, R.L. (2007) Reentry of elementary aged children following reunification from foster care. *Children and Youth Services Review*, 30, 353 - 364.
- Baumann, D.J., Kern, H.D., & Fluke, J.D. (1997). Foundations of the decision-making ecology and overview. In H.D. Kern (Ed.), *Worker improvement to the structured decision and outcome model* (p 1-12). Austin, TX: Department of Protective and Regulatory Services.
- Bergh, P. van den, & Weterings, A. M. (2010). *Dossieronderzoek Pleeggezinplaatsingen 2009 bij Bureau Jeugdzorg Rotterdam en Bureau Jeugdzorg Overijssel*. Universiteit Leiden.
- Berrick, J. D., Cohen, E., & Anthony, E. (2011). Partnering with Parents: Promising Approaches to Improve Reunification Outcomes for Children in Foster Care. *Journal of Family Strength*, 11, issue 1, article 14.
- Biehal, N. (2006). *Reuniting looked after children with their families Joseph Rowntree Foundation*.
- Biehal, N. (2007). Reuniting children with their families: Reconsidering the evidence on timing, contact and outcomes. *British Journal of Social Work*, 37, 807-823.
- Bruning, M. R. (2000). OTS of ontheffing bij pleeggezinplaatsing: een vervolg. *FJR*, 2000, 157-167.
- Bruning, M. R. (2001). *Rechtvaardiging van Kinderbescherming*. Kluwer, Rechtswetenschappelijke publicaties.
- Bullock, R., Little, M., & Milham, S. (1993). *Return home: Return of children removed from their families*. Oldershort: Dartmourt Publishers.

Choy, J., & Schulze, E. (2009). *Kiezen voor kinderen: een nieuwe blik op het samenspel in pleegzorg*. Santpoort Zuid/Amsterdam: Nisto/Spirit.

Crea, T.M. (2010). Balanced decision making in child welfare: Structured processes informed by multiple perspectives. *Administration in Social Work*, 34, 196 - 212.

Daamen, W. (2014). *De ontwikkeling van het pleegkind volgen: wat werkt?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Dankaart, K. (2011). *Besluitvorming en het beëindigen van pleeggezinplaatsingen. Dossieronderzoek Bureaus Jeugdzorg*. Leiden: Afdeling orthopedagogiek (masterthesis).

Frame, L., Berrick, J.D., & Brodowski, M.L. (2000). Understanding re-entry in out-of-home care for reunified infants. *Child Welfare*, 79, 339 - 369.

Gauthier, Y., Fortin, G., & Jéliu, G. (2001) Clinical application of attachment therapy in permanency planning for children in foster care: the importance of continuity of care. *Infant Mental Health Journal*, 25, 379 - 396.

Hatton, H. & Brooks, S. (2008). *Preventing re-entry into the child welfare system. A literature review of promising practices*. Davis, CA: Northern California Training Academy.

Hermanns, J. (2008). *Vershoven gezag. Methodisch werken in de voogdij*. Utrecht/Woerden: Collegio/COACT Consult.

Jeugdzorg Nederland (2014). *Pleegzorg: een gezamenlijke zorg*. Landelijke handreiking samenwerkingsafspraken tussen Bureau Jeugdzorg/landelijk werkende instelling en de pleegzorgaanbieder. Versie 1.0 25 juni 2014. Utrecht: Jeugdzorg Nederland

Kimberlin, S.E., Anthony, E.K., & Austin, M.J. (2009). Re-entering foster care: Trends, evidence, and implications. *Children and Youth Services Review*, 31, 471 - 481.

Moen, M. (2011). *De beleving van ouders van de problematische opvoedingssituatie. Een vergelijking van het thuiswonende en uit huis geplaatste kind*. Leiden: Afdeling Orthopedagogiek (masterthesis).

Monck, E., Reynolds, J., & Wigfall, V. (2003). *The role of concurrent planning - making permanent placements for young children*. (vols. 322) BAAF.

Montfoort, A. van, Slot, W., Perquin, N., & Lever, M. (2009). *Handboek Deltamethode Gezinsvoogdij. Methode voor de uitvoering van de ondertoezichtstelling van minderjarigen* (versie 3). Utrecht: MO-groep jeugdzorg.

Nederlandse Gezinsraad (2001). *Thuisplaatsing van pleegkinderen. Een onderzoek naar de thuisplaatsing van pleegkinderen na langdurige uithuisplaatsingen in het kader van ondertoezichtstellingen*. (Rep. No. 0080). Den Haag: Nederlandse Gezinsraad.

Newcomb, M.D., & Felix-Ortiz, M. (1992). Multiple protective and risk factors for drug use and abuse: Cross-sectional and prospective findings. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63, 280 - 296.

Poertner, J., Moore, T., & McDonald, T.P. (2008). Managing for outcomes: The selection of sets of outcome measures. *Administration in Social Work*, 32, 5 - 22.

Saunders-Adams, S. (2011). *Reunification and Reentry in Child Welfare: A Systematic Review and Meta-analysis*. (Electronic Thesis or Dissertation). Retrieved from <https://etd.ohiolink.edu/>

Shaw, T. V. (2010). Reunification from foster care: Informing measures over time. *Children and Youth Services Review*, 32-4, 475-481.

Slot, W. (2010). Kinderbescherming in een ontwikkelingsperspectief. In P.M. van den Bergh & A.M. Weterings (Eds.), *Pleegzorg in Perspectief: Ontwikkelingen in theorie en praktijk*. (pp. 223-242). Assen: Van Gorcum.

Stams, G. J.J. M., Top-Van der Eem, M., Limburg, S., Vught, E. S. van, & Laan, P. H. van der (2010). *Implementatie en doelmatigheid van de Deltamethode Gezinsvoogdij. Onderzoek naar de invloed van de Deltamethode gezinsvoogdij op het verloop van de ondertoezichtstelling*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Strijker, J., & Zandberg, Tj. (2001). *Matching in de pleegzorg. Hulpvraag versus aanbod*. Amsterdam: SWP.

Taussig, H. N., Clyman, R. B., & Landsverk, J. (2001). Permanency in Foster Care: Conceptual and Methodological Issues. *Child Maltreat*, 11, 92-94.

Terling, T. (1999). The efficacy of family reunification practices: Reentry rates and correlates of reentry for abused and neglected children reunited with their families. *Child Abuse & Neglect*, 23, 1359-1370.

Tilbury, C., & Osmond, J. (2006). Permanency Planning in Foster Care: A research review and guidelines for practitioners. *Australian Social Work*, 59, 265 - 280.

Vanderfaeillie, J., & Holen, F. van (2010). Het verloop van pleeggezinplaatsingen. In P. van den Bergh en T. Weterings (Eds.), *Pleegzorg in perspectief. Ontwikkelingen in theorie en praktijk*. (pp. 177-193). Assen: Van Gorcum.

Wells, K., & Guo, S. (1999). Reunification and reentry of foster children. *Children-and-Youth-Services-Review*, 21, 273-294.

Weterings, A.M., Bloemberg, W.A., Pruijs, H., & Pool, W. (1998). *De ontwikkeling van kinderen in pleeggezinnen*. Leiden: Universiteit Leiden, afdeling Orthopedagogiek

Weterings, A.M., & Bakker, M. (2013). Minisymposium Kompaan en De Bocht 23-10-2013: Met een goed advies weer toekomst! Inzake Het Pedagogisch Model bij Terugplaatsing van pleegkinderen Bestaanszekerheid voor vier generaties.

Wolzak, A., & Berge, I. ten (2005). *Kindermishandeling: De aanpak in Nederland*. Utrecht: NIZW Jeugd/Amsterdam: SWP.

Wulczyn, F. (2004). Family reunification. *The future of children*, 14, 95-113.

Bijlage: methode literatuur onderzoek

Om de literatuur over het onderwerp 'Een Opvoedingsbesluit nemen' te zoeken is gezocht in de databases Psychinfo, OVID Medline en Web of Science. In deze zoekmachines is gezocht in de abstracts en op keywords, er is gezocht vanaf 1 januari 2000 tot 01-04-2014. Er is gebruik gemaakt van een drielaagse zoektocht van de zoektermen foster care, foster child* en foster parent* in combinatie met de termen permanenc*, perspective, reuni*, reentry, exit, in combinatie met de termen evaluat*, decision, risk, planning en practice*. Met de Nederlandse zoektermen pleegzorg, pleegkinderen en pleegouders, in combinatie met opvoedingsbesluit, perspectief, besluitvorming, beslissen, beslissing en hereniging is specifiek ook gezocht in de eerste tien pagina's van Google Scholar. Hiernaast zijn de referentielijsten van de boeken/bronnen/artikelen doorzocht op verdere relevante referenties. De websites van CWLA, BAAF, REES centre en SCIE zijn doorzocht op bronnen die voor het onderwerp relevant waren. Boeken, proefschriften, reviews, rapporten en empirische artikelen konden worden geïncludeerd, maar ervaringsverhalen en case-studies zijn niet in beschouwing genomen voor de reviews. Zowel Engelstalige als Nederlandstalige bronnen konden worden geïncludeerd.

De search is uitgevoerd door Mitch van Geel en Anouk Goemans werkzaam bij de Universiteit Leiden, Faculteit der Sociale Wetenschappen, Instituut Pedagogische Wetenschappen, Orthopedagogiek.